

MATÚŠ PAJDUŠÁK

DEKAN FARÁR* HISTORIK*

* 16. november 1871 Bobrov

+ 4. júl 1950 Smižany

N a c e s t u

Veľkosť národa sa nevníma iba počtom obyvateľov. To azda až na veľmi vzdialenom mieste.

Svet skôr vníma veľkých ľudí, ktorí z národa vzišli. História vníma aj ovocie ich práce, ako sa prejavilo v nasledujúcich generáciách.

Kniha Sirachovcova nás napomína: "Chváliť nám patrí slávnych mužov ...obdarovaní múdrosťou svojimi rečami zvestovali svoju prorockú dôstojnosť. Stali sa vodcami ľudu v svojom čase a svojou múdrosťou predkladali ľudu posvätnú náuku." / 44. 1-4 /

Tak sa patrí spomínať aj na spišského kňaza a historika Matúša Pajdušáka. Skoro celý kňazský život prežil na Spiši, hoci sa narodil na Orave. Stalo sa to 16. novembra 1871 v Bobrove. Na kňaza bol vysvätený 30. júna 1894. Po viacerých kaplánskych a administrátorských miestach stal sa r. 1917 farárom v Markušovciach a od r. 1923 farárom v Smižanoch. Zomrel 4. júla 1950.

Keďže Spiš je bohatý na históriu, tu kňaz Matúš Pajdušák dostal inšpiráciu venovať sa dejinnému výskumu tejto oblasti. Popri svojich farárskych a dekanských povinnostiach venoval sa historickým výskumom a svoje poznatky aj písomne kodifikoval. Tak sa stal pre nás vzácnou osobnosťou.

Rád píšem tieto riadky pri jeho spomienke. Chcem ho vyzdvihnúť ako vzor aj pre našu mladšiu kňazskú generáciu. Kto sa chce pustiť do histórie, musí byť na to dobre pripravený. Najme po jazykovej stránke, aby mohol čítať archívne materiály. Samotné bádanie vyžaduje veľa námahy, času a trpezlivosti. Historik nielen konštatuje udalosti. Je to úžasná zodpovednosť. Len tak sa môže stať učiteľom súčasnosti a predkladať posvätnú náuku historickej pravdy, ktorá sa má stať učiteľkou súčasnosti.

Napriek tomu prosím mladších kňazov a bohoslovcov, aby sa toho nebáli a nasledovali kňazov-historikov, ktorými sa naša diecéza môže skutočne pochváliť.

Chválou Sirachovcho syna si vďačne spomíname aj na kňaza Matúša Pajdušáka.

Mons. Dr. František Tondra

Spišský biskup

Život Matúša Pajdušáka

Matúš Pajdušák sa narodil 16. novembra 1871 v Bobrove na Orave v roľníckej rodine / otec Jozef, matka Terézia, rod. Školjaniková /. V rodisku navštevoval ľudovú školu, tri triedy vychodil v Trstenej, potom pokračoval v štúdiu na gymnáziu v Levoči. Po skončení stredoškolského štúdia sa zapísal na štúdium teológie v Spišskom seminári. Vysvätený za kňaza bol 30. júna 1894.

Počas štúdií v Spišskej Kapitule mal na neho veľký vplyv spišský historik, kanonik Jozef Hradský, taktiež učiteľ dejepisu PhDr. Martin Pirhalla a v neposlednom rade jeho starší spolužiak, známy historik Ján Vencko. Do archeologickej problematiky ho zasvätil ThDr. Ján Vajdovský.

Po vysviacke striedavo pôsobil na viacerých miestach. Od 3. júla 1894 ako kaplán v Spišskom Hrhove, od 29. decembra 1894 ako administrátor v Chrasti nad Hornádom, od 5. marca 1895 ako kaplán v Spišskej Starej Vsi, od 11. júla 1896 pôsobil ako administrátor v Jurgove a od 16. decembra 1896 v Slatvine. Už na týchto miestach sa začal zaujímať o miestnu históriu, robil si výpisky a začal zhromažďovať historický materiál. Od 20. februára 1897 bol kaplánom v Spišskej Novej Vsi a zároveň katechetom na tamojšom gymnáziu. Od roku 1904 bol tu i

správcom vikariátu. Počas pôsobenia v Spišskej Novej Vsi sa začal venovať podrobnejšie histórii, a to i pod vplyvom historických diel J. Hradského, Š. Mišíka či Fr. V. Sasinka. Začal vykonávať archívny i terénny archeologický výskum, na základe ktorého dokazoval pôvodné slovanské osídlenie Spiša.

Členom Spišského dejepisného spolku sa stal roku 1900. 28. februára 1923 bol zvolený za jeho podpredsedu. Častokrát prednášal na jeho schôdzach a publikoval v Ročenkách tohto spolku.

Ďalším jeho pôsobiskom boli Markušovce, kde bol preložený 21. decembra 1917. Tam pokračoval v historickom výskume, veď obec i tamojší kaštieľ s Dardanelami mu k tomu dávali veľa príležitosti. Roku 1919 sa stal dekanom levočského dištriktu. Nasledujúcim, no už jeho posledným pôsobiskom boli Smižany, kde bol preložený roku 1923. Pôsobil tu ako farár a súčasne i dekan. Tu začal svoju priekopnícku prácu a naozaj vykonal pre Smižany mnoho – po stránke materiálnej i duchovnej. Za jeho účinkovania dali sa v obci do poriadku cesty, finančne pomáhal pri výstavbe rozšírenia ľudovej školy. Pričinil sa o zriadenie tzv. cigánskej školy, ktorá bola určená pre negramotných Rómov. Dokonca vydal i “Cigánsku mluvnicu“ / Pešť 1890 /, keďže ovládal rómsky jazyk ústnou i písanou formou. Nakoniec dal zreštaurovať rímsko-katolícky kostol sv. Kríža, ku ktorému dal za pomoci veriacich pristavať kaplnku.

Dňa 29. apríla 1938 sa stal cirkevným inšpektorom katolíckych ľudových škôl v okrese Levoča. V tejto funkcii pôsobil až do roku 1942. Ani v tejto funkcii neustal pri zháňaní a spracovaní historického materiálu, najmä o Smižanoch, Čingove, Kláštorisku a Sans-Souci.

Zomrel 4. júla 1950 v Smižanoch, kde je i pochovaný na miestnom cintoríne vedľa kanonika Jána Breznyaka. Pochovával ho spišskokapitulský kanonik Martin Galovič.

Výber z bibliografie Matúša Pajdušáka

Cigánska mluvnica. Pešť 1890

Krátky prehľad dejín r.k. vikariátu nachodiaceho sa pod patronátom kr. koruny a baňského mesta Iglova. Spišská Nová Ves 1906.

Szepesvármegyi Kozépkori ercontvényei és azok mesterei. A Szepesmegyie Tortenele Társulat Évkönyve, r. XII. 1909. s. 56 – 101.

Stredoveké kovolejárstvo v Spišskej Novej Vsi. In: Pútnik svätovojtešský. 1943. s. 51 – 55.

Az iglói régi városi korház története. Spišská Nová Ves 1912.

Markušovce. Nástin dejepisný. In: Zprávy z minulosti Spišskej župy.

Orgán Spišského historického spolku. Kežmarok 1923. s. 63 – 107.

Kláštorko. Dejiny kláštora kartuziánskeho na Skale útočiska. Levoča 1924.

Čingov v Slovenskom raji. Levoča 1925.

Smižany, Iľašovce, Sana-Souci. Spišská Nová Ves 1925.

Árva politikai és ethnographiai helyzete a kozépkorban. In: Árvai évkönyv. 1912.

Nákres k reformácii v Orave. In: Kultúra. č. 10. roč. III. 1931. s. 724-750

Spory o Spiš. In: Kultúra. č. 2. roč. III. 1931. s. 124-129. tamtiež. č. 3. s. 197-200.

Nákres k reformácii o Orave In: Kultúra. č. 11. roč. III. 1931. s. 820-826.

Krátky prehľad dejín Oravy. Dolný Kubín 1947.

Krátky prehľad dejín Spišskej Novej Vsi. Krásy Slovenska. 8. 1929. s. 156-170.

“ Nazrieť do predtisícročných pomerov nášho Spiša je ťažká vec, ale ešte ťažšia je odhaliť rúško, ktorým sa halí minulosť jeho dedín. “

/ M. Pajdušák /

Použitý materiál: Matúš Pajdušák život a dielo. Smižany 1996.

Eduard Alexy - 1934 - učiteľ, správca školy v Tepličke
Ludovít Uhrín - 1950 - učiteľ, správca školy v Tepličke

František Filip

Životopis kronikára

Uznesením Rady MNV v Tepličke č. 32 / 1976 /z 15. 6. 1976/ bol do funkcie kronikára obce ustanovený *František Filip* riad. školy.

Narodil som sa 4.2.1936 v *Matejovciach nad Hornádom*. Otec *Štefan*, stolár - tesár, pracoval v *ŽB Rudňany*. Matka *Veronika* pracovala v domácnosti a na poli. Mám 6 súrodencov. *Ludovú školu* som navštevoval v *Matejovciach n/H*. 6. - 9.roč. v *Markušovciach*. *Pedagogickú školu* som ukončil v *Kežmarku*. Dňa 25.8.1955 som nastúpil na dvojtriednu *Národnú školu* v *Tepličke*. Od 1.9.1956 som vyučoval na *Jedenástročnej strednej škole* v *Sp. N. V.*, odkiaľ som 1.11.1956 nastúpil na základ. voj. službu. Dňa 19.dec. 1958 som nastúpil na tunajšiu *NŠ* do funkcie riad. školy. V r. 1960 som sa oženil. Manželka *Mária* rod. *Karlíková* /nar. 6.4.1941 v *R. Novej Vsi okr. Prešov*/ bola v tunajšej obci v r. 1961 - 1975 riaditeľkou *MŠ*. T. č. je učiteľkou v *MŠ Nový domov* v *Sp. N. V.* *Dcéra Janka* ukončila *Pedagogickú školu* v *Levoči*. Syn *František* študuje na *VŠT* v *Košiciach* /*Stavebná fakulta*/.

V tunajšej obci bývam od r. 1955 /okrem základ. voj. služby/. Do r. 1961 v podnájme, potom v školskom byte. Od 1.1.1959 vykonávam aj funkciu vedúceho *Osvetovej besedy*.

Poznámka k funkcii kronikára.

Pri preberaní školy koncom dec.1958 mi bývalý riad. školy nechal aj *Pamätnú knihu* tunajšej obce. *Pamätná kniha* bola založená r. 1934. Zapísané boli str. č. 3 až 9 o vzniku obce /zapísal *E. Alexy* správca školy/ a str. č. 17 až 21 o oslobodení obce /zapísal *L. Uhrín* riad. školy/. Všetky ostatné strany v *Pamätnej knihe* boli čisté. Pretože som 2.1.1959 prevzal funkciu vedúceho *Osvetového zariadenia* /od apr.1959 sa začali premietat' aj filmy/ funkciu kronikára som neprevzal.

Predsedovi MNV som sľúbil iba pomoc - že budem zbierať materiál o škole a kultúre, čo som aj urobil. Nepomohlo ani niekoľkoročné tvrdenie, že medzi povinnosti vedúceho *OB* patrí aj vedenie *obecnej kroniky* - čo nie je pravda. Za *kronikára* som bol úradne vymenovaný uznesením *Rady MNV* č. 32 r. 1976.

/podpis *Fr. Filip*/

Cyril Hamráček - 1995

Komentár k materiálu kronika obce Teplička.

Po komunálnych voľbách v roku 1994, v ktorých zvíťazilo *Kresťansko demokratické hnutie*, /*KDH* / začalo *obecné zastupiteľstvo* zo starostom obce pracovať na plnení náročného volebného programu vypracovaného *KDH*, ktorého som predsedom.

Jedným z bodov volebného programu je aj práca na úseku *kronika obce*, *história obce* a *dokumentácia* o obci.

Tato práca mi bola schválená uznesením *obecného zastupiteľstva*. Pracovať som začal od roku 1995 na zbieraní podkladov pre návrh *erbu obce* a *vľajky obce*, *kroniky obce* a

fotodokumentácii obce. Dal som urobiť prepis kroniky obce podľa Matúša Pajdušáka, ktorej originál sa nachádza v štátnom archíve v Levoči. Pokračovaním kroniky je prepis zápisu učiteľa Eduarda Alexyho, ktorého originál vlastní pani Varšová Pod Tepličkou 3. Súčasťou kroniky je prepis publikácii Markušovce a Matúš Pajdušák. Výpis s diplomovej práce Silvie Cvengrošovej „Priezviska obce Teplička“. Popis kroja, názvy časti obce, chotárne názvy, zoznam fotografií a zoznam archivovaného materiálu.

Druhá kniha kronika obce je spracovaná riaditeľom školy p. Františkom Filipom do roku 1989.

Veľkú časť materiálu fotodokumentácia obce dodal p. Filip. Časť je urobená spracovaním starých fotografií. Novšie materiály sú nafotene profesionálnym fotografom p. Ladislavom Jiruškom. Ďalšiu časť materiálu som nafotil osobne. Fotografie sú aj od iných autorov, ktorých mena uverejňujem pri každej fotografii.

Pracoval som na príprave erbu a vlajke obce. Erb obce a vlajka obce boli slávnostne vysvätené dňa 25. Apríla 1998 pri príležitosti konsegrácie kostola po jeho generálnej oprave a slávnosti 670. Výročia prvej písomne zmienky o obci. Pri tejto príležitosti som za vydatnej pomoci rodiny pripravil výstavu fotodokumentácie o obci, kroniky obce a archívnych materiálov.

V roku 2001 som pripravil materiál pre vydanie publikácie o obci Teplička. Po schválení obecným zastupiteľstvom bola publikácia vydaná obecným úradom v tom istom roku.

Druhým formou kroniky je elektronické spracovanie kroniky. Na tejto časti najviac práce odvedli moji synovia Marián a Jaroslav. Pripravili sme CD „Kronika obce Teplička“ a internetovú stránku „Obec Teplička“.

Kroniku obce Teplička tvorí niekoľko častí očíslovaných archívnych materiálov vedených v zozname, s možnosťou dopĺňovania ďalších fotografií a dokumentov.

Aj toutou cestou chcem poďakovať pánu Františkovi Filipovi – kronikarovi – riaditeľovi školy za materiál, ktorý dodal pre kroniku obce, a za vzorné vedenie kroniky za roky 1945 – 1989.

Všetky tieto práce som previedol vďaka pochopeniu a pomoci mojej rodiny.

Prosím starostov obce Teplička, aby zabezpečili pokračovanie v tejto práci na terajšej úrovni.

Cyril Hamráček

Marián Hamráček - 1998

Jaroslav Hamráček - 1998

Vo dne i v noci uvažuj pamiatky otcov, spytuj počiatky národa svojho, pozoruj na deje a pomníky zápisiek, lebo ohavnou vecou je, keby si vo svojej vlasti ako cudzinec chodil.

Cassiodora